LAPS/17/2026, 4.3.2026

# Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle nuorisorangaistusta koskevan lainsäädännön muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi

## Viite: Lakivaliokunta torstai 05.03.2026 klo 10.00 / HE 8/2026 vp / Asiantuntijapyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

## Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu kannattaa ehdotuksia nuorisorangaistuksen käytön tehostamiseksi. Lapsiasiavaltuutettu on useasti todennut, että nuorisorangaistuksen tulisi olla todellinen seuraamusvaihtoehto alaikäisille rikoksentekijöille.

- Mielenterveysongelmia kokevien ja päihteitä käyttävien lasten ja nuorten tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat sosiaali- ja terveysministeriön tuoreen arvion mukaan edelleen vaarantuneet.

- Kannatettavana pidettävä rikosseuraamusjärjestelmän ulkopuolisen riippuvuus- ja päihdehoidon tai -palvelun sisällyttäminen nuorisorangaistukseen edellyttää saavutettavia ja toimivia palveluja.

- Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että alaikäisten vankien sijoittamista koskeva tilanne tulisi pikimmiten ratkaista niin, että heille järjestetään inhimilliset, lapsen tervettä kasvua ja kehitystä tukevat olosuhteet.

# Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

## Nuorisorangaistussääntelyyn ehdotetut muutokset

Lapsiasiavaltuutettu on useaan otteeseen todennut, että nuorisorangaistuksen tulisi olla todellinen seuraamusvaihtoehto alaikäisille rikoksentekijöille ja pitää siksi hallituksen esityksen ehdotuksia nuorisorangaistuksen käytön tehostamiseksi kannatettavina.

Lapsiasiavaltuutettu on ottanut aiheeseen kantaa julkisuudessa[1], YK:n lapsen oikeuksien komitealle luovuttamassaan raportissa[2], valtioneuvostolle luovutetussa vuosikertomuksessaan[3] ja eduskuntavaalien alla tekemissään ehdotuksissa puolueiden puoluesihteereille sekä pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman aloitusseminaarissa. Lisäksi lapsiasiavaltuutettu on tuonut näkemyksensä oikeusministerien tietoon.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle vuonna 2023 antamissaan loppupäätelmissä[4] tehnyt useita suosituksia lapsia koskevaa lainkäyttöä koskien (kohta 41). Komitea muun ohella suositteli, että Suomi edistää aktiivisesti rikoksista syytetyille lapsille kohdennettuja tuomioistuinten ulkopuolisia toimenpiteitä, kuten oikeudenkäynnille vaihtoehtoisia ratkaisumenettelyjä, sovittelua, neuvontaa ja näyttöön perustuvia terapiapalveluja, sekä mahdollisuuksien mukaan muiden kuin vapausrangaistusten, kuten ehdollisen vankeuden tai yhdyskuntapalvelun käyttöä.

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa myös ehdotusta sisällyttää suostumuksella rikosseuraamusjärjestelmän ulkopuolinen päihde- ja riippuvuushoito tai -palvelu nuorisorangaistukseen. Ehdotukset voivat osaltaan muun muassa vähentää nuorten uusintarikollisuutta, kuten ehdotusten yhdeksi tavoitteeksi on asetettu.

Lapsiasiavaltuutettu kuitenkin korostaa, että päihde- ja riippuvuushoidon tai -palvelun sisällyttäminen ehdotetulla tavalla osaksi rangaistusta lain tasolla ei yksistään paranna niiden nuorten asemaa, joiden kohdalla rikollisen toiminnan taustalla on päihteisiin liittyviä ongelmia ja jotka ovat päihde- ja riippuvuushoidon tarpeessa. Tavoitteen toteutuminen edellyttää saavutettavia ja toimivia palveluja hyvinvointialueilla ja Helsingissä.

Sekä Valtiontalouden tarkastusvirasto että sosiaali- ja terveysministeriö (STM) totesivat 2024 ja 2025 julkaistuissa arvioinneissaan, että päihteitä käyttävien lasten ja nuorten tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat vakavasti vaarantuneet kaikilla hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungissa.[5] [6] STM:n tuoreen arvioinnin mukaan

mielenterveysongelmia kokevien ja päihteitä käyttävien lasten ja nuorten tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat edellisen vuoden selvityksessä todetun mukaisesti edelleen vaarantuneet.[7]

Nuorten tapaturmaisia huumekuolemia koskevan tutkintaselostuksen (2024) mukaan huumeita käyttäville nuorille suunnatut palvelut eivät vastaa heidän palvelutarpeisiinsa eivätkä nuoret saa tarvitsemaansa apua oikea-aikaisesti. Erityisen vaikeaa palvelujen saanti on, kun henkilöllä on sekä mielenterveys- että päihdeongelma.[8]

Esityksessä todetaankin (s. 62), että päihdepalvelujen saatavuus voi vaihdella alueittain, mikä puolestaan voi merkitä epäyhdenmukaisuutta sen toteuttamismahdollisuuksissa osana nuorisorangaistusta. Edelleen esityksen mukaan myös muiden palvelujen saatavuus voi vaihdella alueellisesti ja siten vaikuttaa siihen, miten hyvin nuorisorangaistuksen sisältöä saadaan suunniteltua ja toteutettua yksittäisen nuoren tarpeita vastaavaksi.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että esityksen vaikutuksia seurataan ja arvioidaan lain voimaantulosta lähtien.

## Ehdoton vankeusrangaistus ja alaikäisten vankien sijoittaminen

Lapsiasiavaltuutettu haluaa saattaa lakivaliokunnan tietoon YK:n lapsen oikeuksien komitean vuonna 2019 julkaiseman yleiskommentin nro 24, joka koskee lapsen oikeuksia rikosoikeusjärjestelmässä[9]. Yleiskommentissa nostetaan useassa kohtaa esiin vankeusrangaistukselle vaihtoehtoisten seuraamuksien merkitys ja korostetaan valtioiden velvollisuutta ottaa päätöksissään huomioon ensisijaisena harkintaperusteena lapsen etu – myös silloin, kun lapsen epäillään syyllistyneen rikokseen. Tämän yleiskommentin pohjalta lapsiasiavaltuutettu on jatkanut työtään nuorten rikoksentekijöiden aseman parantamiseksi: uusintarikollisuuden ehkäisy ja rikolliselle uralle ajautumisen estäminen toteutuvat todennäköisimmin silloin, kun rikoksiin syyllistynyttä lasta ohjataan muun kuin vankeusrangaistuksen keinoin.

Lapsiasiavaltuutettu esittää huolen siitä, että esityksessä todetusti ehdotusten mahdollinen vaikutus voisi olla nuorten ehdottomien vankeusrangaistusten lisääntyminen (HE, s. 63). Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa on käytännössä oltava mahdollisuus tukea nuorta nuorisorangaistuksen suorittamisessa ja rikoksettoman elämän edistämisessä.

Lapsiasiavaltuutettu on antamissaan lausunnoissaan todennut, että alaikäisten vankien tilanne tulisi pikimmiten ratkaista niin, että heille järjestetään inhimilliset, lapsen tervettä kasvua ja kehitystä tukevat olosuhteet.[10] Lapsiasiavaltuutettu on katsonut, että joissain tapauksissa eduskunnan käsittelyssä oleva lastensuojelulakiin ehdotettu kuntouttava suljettu laitospalvelu (HE 149/2025 vp) voi olla alaikäiselle rikosvastuun ylittäneelle lapselle suljettua vankilaa parempi vaihtoehto.

Lakivaliokunta on mietinnössään koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi vankeuslain, tutkintavankeuslain ja puolustustilalain 9 §:n muuttamisesta pitänyt alaikäisten vankien sijoittamisen kehittämistarpeita koskevaa hanketta tarpeellisena ja katsonut, että alaikäisiin vankeihin sekä rangaistuksen täytäntöönpanon ja lastensuojelun suhteeseen liittyviä kysymyksiä on aiheellista arvioida huolellisesti.[11]

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että alaikäisiä rikoksentekijöitä koskien arvioitaisiin ja harkittaisiin sääntelyä, joka mahdollistaisi soveltuvissa tilanteissa lastensuojelulain mukaisen sijoituksen (ml. sijoitus ehdotettuun kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun) ensisijaisena suhteessa ehdottoman vankeusrangaistuksen suorittamiseen suljetussa vankilassa.

Jyväskylässä 4.3.2026

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Jenni Saukkola
juristi

---

[1] Asiantuntijat vastustavat alaikäisten nuorisorikollisten laittamista vankilaan – "Vankila ei ole missään tapauksessa oikea paikka" (2020) MTV uutiset 16.12.2020. https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/asiantuntijat-vastustavat-alaikaisten-nuorisorikollisten-laittamista-vankilaan-vankila-ei-ole-missaan-tapauksessa-oikea-paikka/8014476

[2] Lapsiasiavaltuutetun raportti YK:n lapsen oikeuksien komitealle 2022 : Lisäraportti Suomen valtion 5. ja 6. määräaikaisraporttiin (2022). Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:8. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-446-6

[3] Mettinen, K. & Pekkarinen, E. (2024). Toteutuuko lapsen oikeus terveyteen? Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2023. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2024:2. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-835-8

[4] Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista (2023). CRC/C/FIN/CO/5–6. 2.6.2023. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

[5] STM (2025) Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2024. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:14. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4396-4

[6] Valtiontalouden tarkastusvirasto (2024). Nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut hyvinvointialueilla: Palvelujen saatavuus, saavutettavuus ja yhteensovittaminen. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 15/2024.

[7] STM (2026) Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2025. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2026:9. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7510-1

[8] Onnettomuustutkintakeskus (2024). Nuorten tapaturmaiset huumekuolemat vuonna 2023. https://turvallisuustutkinta.fi/material/sites/otkes/otkes/5ky90dpes/T2023-S1_Nuorten_huumekuolemat_tutkintaselostus.pdf

[9] YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 24 (2019) lapsen oikeuksista rikosoikeusjärjestelmässä. CRC/C/GC/24. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37295507/CRC_CGC_24_julkaisu.pdf/5d907375-0076-32c9-83c1-b748e7aae8e8/CRC_CGC_24_julkaisu.pdf?t=1599551736000

[10] Esim. Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi, 24.11.2025. LAPS/171/2025. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_lav_he1492025vp

[11] Valiokunnan mietintö LaVM 14/2025 vp – HE 53/2025 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/LaVM_14+2025.aspx.